

Rozsnyay Mátyás életének Bács-Kiskun megyei kapcsolatai

LORÁND NÁNDOR ÉS JUHÁSZ MÁRIA

A szerzők a szakirodalomból és saját kutatásaik eredményeiből azokat az adatokat válogatták össze és adják közre, melyek Rozsnyay Mátyás életének Bács-Kiskun megyével kapcsolatos eddig nem, vagy csak részben ismert epizódjait ismertetik. Közlük az általuk felkutatott hiteles születési anyakönyvi adatait, iskolai bizonyítványait, Katona Zsigmondhoz írt levelét és a korabeli irodalom alapján bemutatják, hogy a megyéből elszármazott hírneves gyógyszerész életét mennyire áthatotta a szülőföldjéről és annak patinás iskolájából magával hozott emberformáló szellem és magatartás.

*

A ma már több mint egy évtizedes múlta visszatekintő *Rozsnyay Mátyás* előadói emlékverseny megrendezésének, bátran mondhatjuk, hogy hagyományai vannak. A Magyar Gyógyszerészeti Társaság és a megyei gyógyszerári központok életének kiemelkedő eseményeként tartják nyilván a rendezvényt. Amikor 1972-ben Kecskeméten rendezték meg az országos előadói versenyt, ünnepi megnyitó beszédében dr. Zalai Károly, a Magyar Gyógyszerészeti Társaság akkori főtitkára, a következőket mondta: „Az előadói verseny különleges érdekessége, hogy *Rozsnyay Mátyás* személye, akinek neve fémjelzi az előadói versenyeket, szoros kapcsolatban volt Kecskeméttel. A szabadszállási születésű *Rozsnyay Mátyás* középiskolai tanulmányait a kecskeméti Kollégiumban végezte s az iskola, a város népének szelleme nagy hatással volt egyéniségére, későbbi közéleti működésének kialakulására.”

Tulajdonképpen ez a mondat ébresztette fel érdeklődésünket *Rozsnyaynak* kecskeméti, illetőleg Bács-Kiskun megyei kapcsolatai iránt és ettől kezdve igyekeztünk minél több további részletet felkutatni és megemlékezni példaképünkről, ünnepi találkozóink névadójáról, akinek életkezdeté abba a korszakba esett, amikor a magyar kulturális, tudományos és irodalmi törekvések kezdtek kibontakozni.

Születésének pontos időpontja körül azonban voltak eltérő vélemények is. Többek között a temetésén elhangzott megemlékezésben és a szaklapokban 1831. május 14-e szerepelt. Alaposabban utánakutatva azonban a születése helyén, a szabadszállási Református Egyházközség anyakönyvében sikerült megtalálnunk a hiteles bejegyzést eredeti formában, továbbá a bécsi egyetemi szigorlati naplóról készült fénymásolat tanúsága szerint is a helyes születési dátum 1833. május 14. Alsófokú iskoláit szülőfalujában végezte, középfokú tanulmányait a jó hírű kecskeméti Református Kollégiumban folytatta. Hosszas kutatás után sikerült rátalálni a

kecskeméti Református Könyvtár régi iratai között azokra a régi, kézzel írt iskolai anyakönyvekre, illetve bizonyítványokra, melyek diákéveinek értékes adatait tárják elénk. Elolvashatjuk első félévi előmenetelének osztályzatát a „Grammatisták második évfolyamából”, mely szerint tanárai a tudományokban „kitetsző”-nek ismerték el előmenetelét és tudását, sőt azt is megtudhatjuk, hogy „nem élrelmezett” volt, vagyis menzai kedvezményben nem részesült. A későbbi, 15 éves korában elért eredményei is „kitűnő” minősítést mutatnak, amit a „Humanistáknak” második év végi bizonyítványában találhatunk az 1846—1847-i tanévben. Majd ugyanez év őszén, tehát még mindig 15 évesen beiratkozott a „Bölcsészeti Gymnasium” első évfolyamára, ahol a további anyakönyvi lapok, illetve bizonyítványok tanúsága szerint is mindvégig „kitetsző” vagy „kitűnő” eredményt mutatott fel.

A kecskeméti kollégiumi évek élményeiből kedves, de következményeiben igen jelentős epizódot örökölt meg maga *Rozsnyay* egy később Aradon kiadott munkájában. Ebben elmondja, hogy az 1848-as izgalmas politikai viszonyok miatt az iskolát a szokottnál korábban kellett befejezni, és az évvégi vizsgákat mind összevonták egy napra. Már délután öt óra felé járt az idő, és kora reggel óta *Rozsnyay* annyira kimerült volt, hogy kissé elbóbiskolt, míg az előtte levők vizsgáztak. Mikor órá került a sor, az elnök szólította. A hirtelen felriadt *Rozsnyaynak* csak annyit tudott segíteni a szomszédja, hogy körmével gyorsan megjelölje azt a sort a könyvben, amit éppen neki kellett *Tacitus* szövegéből felolvasnia és magyarra fordítania. Olvasta is rögtön: „Ad utilitatem vitae omnia consilia, factaque nostra dirigenda sunt.” Fordította is kapásból magyarra: „Minden gondolatunk és tettünk az élet hasznosítására irányuljon.”

Ekkor a latin nyelv tanára megkérdezte tőle, mit ért „utilitas vitae” kifejezésen? Mire ő azt felelte: „Ha hétköznapi értelmezésben vesszük, akkor egyszerűen a pénzszerzést jelentheti, de én úgy gondolom, hogy *Tacitus* itt azt értette, hogy az élet hasznosításából ne csak magunkra, hanem az emberiség kisebb vagy nagyobb körére is valami haszon vagy előny hármozzék.” Mire a tanár megdicsérte, mondván: „Helyes, mert az első felfogás nagyon alacsony és méltatlan volna *Tacitushoz*, de az utóbbi magyarázat még tőle is magasztos. Ajánlhatom ezen mondatát egész életre jelszavadul.”

Rozsnyay ezután így folytatja tovább emlékezését: „Latin tanáromnak ezen tanácsa csodálatos módon bevésődött emlékezetembe. Ez a mondat nehéz napjaimban sokszor főlemeit és bátorított, jobb napjaimban pedig sokszor találtam benne öngazolást és serkentést új tevékenységekre. De sohasem volt okom megbánni, hogy jelszavamul választottam.” Egész élete igazolta azután, hogy Kecskemétről útravalóként a helyes értelmezést vette alapul, mert amit tett, abból mindig az emberiség kisebb vagy nagyobb körének is származott valami előnye, haszna.

Kezdetben a katonai pályára érzett hajlamot és a kecskeméti kollégium sikeres elvégzése, valamint az itt elért jó tanulmányi eredményei nagyban elősegítették, hogy felvételt nyerhe-

tett a bécsújhelyi katonai akadémiára. Időközben azonban kitört a magyar szabadságharc és a tősgyökeres magyar fiú nem tudta érzelmeivel és lelkiismeretével összeegyeztetni azt, hogy annak a katonai iskolának legyen a növendéke, amelyben a hazája ellen küzdő tiszteket nevelik. Kilépvén tehát az iskolából új élethivatás után nézett és a sokoldalú érdeklődéséhez legközelebb állót, a gyógyszerészetet választotta.

Hazatérve *Rozsnyay* tehát gyakornoki éveit is feltehetően a szabadszállási gyógyszerésztárban töltötte, erről azonban közelebbi biztos adatot még nem sikerült találni, mindössze a Gyógyszerészi Hetilap 1885 évi júniusi számában egy utalást Gyógyszerészi tanulmányait Pesten és Bécsben végezte. Oklevelének megszerzése után többfelé vállalt állást, így Szegeден és Kecskeméten is, ahol a jeles *id. Katona Zsigmond* gyógyszerésztárban dolgozott. Több évi alkalmazott gyógyszerészszereségi működése közben azonban kereste a lehetőséget az önállósodásra is és 1857-ben benyújtotta pályázatát az akkor már tervezett kiskunmajsai gyógyszerésztár felállítására. Mivel azonban a döntés sokáig váratott magára, *Rozsnyay* nem győzte kivárni az eredményt és ismét hazatért szülőfalujába, Szabadszállásra. Itt a patika akkori tulajdonosának elhunytával az özvegyi haszonélvezetben levő gyógyszerésztár vezetését vagy talán bérletét vállalta el, de kétségtelen, hogy ő kezelte a *Martinovits-féle* gyógyszerésztárat évekig (Gyógysz. Évkönyve 1862 évf. 27 old.)

Szabadszállási tartózkodásának idején érdeklődése a sakkozás felé fordult, és a korabeli feljegyzések szerint ő írta az első magyar nyelvű könyvet a sakkjátékról, és a játék műszavainak magyarítása is jórészt az ő érdeme. Erről a következőket olvashatjuk *Boros I.—Zboray B* könyvében: „... 1860 és 1870 között *Rozsnyay* munkáján kívül más magyar nyelvű sakkozással foglalkozó szakkönyv nem volt, és *Rozsnyay* munkája fordítás. A fordító *Rozsnyay Mátyás* pedig munkájában az Előszót Szabadszállásról keltezte 1860 január 9-én.”

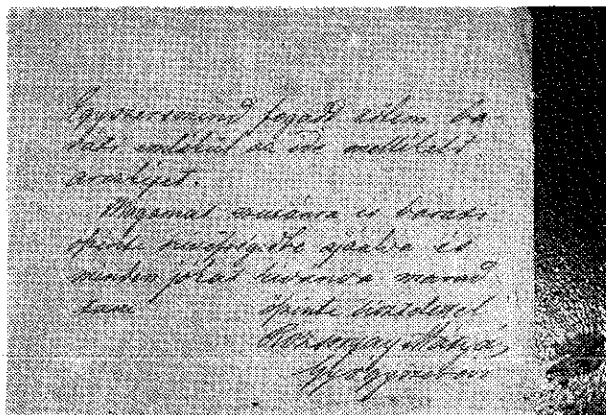
Szabadszállási működése idején szerzett tudomást *Rozsnyay* arról, hogy Tolna vármegye Zomba nevű községében a felállítandó gyógyszerésztár jogának elnyerésére pályázatot hirdettek. A jogosítványt a törvényhatóság 1861 októberében tartott ülésén *Rozsnyay Mátyás* szabadszállási gyógyszerésznek ítélte oda. Így került *Rozsnyay* Tolna megyében és így lett Bács megye szegényebb egy jeles szülöttének élete és munkássága további gyümölcseivel.

Budapesten 1885-ben rendezték meg az első országos kiállítást. Idézem a Gyógyszerészi Hetilap 1885 június 7-i számában erről megjelent cikk néhány sorát: „Az országos kiállításon mesterek és tanítványok együtt állítottak ki. *Katona Zsigmond* Kecskemétről, *Rozsnyay Mátyás* Aradról és *Poór Endre* Zombáról. Azért mondom, hogy mesterek és tanítványok, mert *Rozsnyay Katonának* volt tanítványa, *Poór Endre* pedig *Rozsnyaynak*. A készítményeiket, ha megnézzük, úgy észleljük, hogy hármójuk között a szakmai kapcsolat meg volt.”

Barátságuk és szakmai jó kapcsolatuk tehát későbbi különválásuk után is fennmaradt életük végéig. Ennek számos tanúbizonysága közé sorolható *Rozsnyaynak* egy Aradról keltezett levele is, melyet *Katona Zsigmondhoz* írt. Az 1879-ben Székesfehérvárott megrendezett kiállítás alkalmával ugyanis készítményével *Rozsnyay* újabb aranyérmert nyert, amihez feltehetően *Katona* is segítséget nyújtott, majd baráti hangú levélben gratulált a sikerhez. Erre a levélre írta *Rozsnyay* többek között: „Mai világban, midőn azt vesszük észre, hogy mindenki csak a más előmenetelének megátalásában találja saját előmenetelének módját, jól esett éreznem, hogy vannak üggyársaim között olyanok is, kik előmenetelnek nemcsak örülni, hanem azt, ha módjukban áll, elősegíteni is hajlandók és készek. Ennek alapoka csak azon őszinte baráti érzelem lehet, melyet irántam táplálsz s mely rám nézve nagyon de nagyon örvendetes. Némi hálálut tapasztalt szívességért ide írom egy igen megbízható vényét az ön latinograph vagy helyesebben polygraph masszának, melyet én itt Aradon nagy sikerrel készítek és adok el.”

Ismerve a korabeli gyógyszerészek szakmai féltékenységét, meggyőződhetünk *Rozsnyay* önzetlenségéről éppúgy, mint *Katona* iránti bizalmas barátságáról is, amikor saját kísérletezéseinek egy ilyen eredményét kiszolgáltatta.

Ezen levelével kapcsolatban érdemes még megemlíteni, hogy *Rozsnyay* nevét „y”-nal írta alá, bár több hivatalos írásban „i”-vel szerepel a neve. Az ebből eredő és napjainkban is tapasztalható írás-bizonytalanságban mi *Rozsnyay* sajátkező „y”-os változatát véljük hitelesnek (1 ábra)

1 ábra

A fáradhatatlannak hitt ember élete alkonyán fellépő betegségének kezdetéről a kutatók nem rendelkeznek hiteles adatokkal. Páratlanul munkás, közhasznú és eredményekben gazdag életét 1895. augusztus 5-én Aradon fejezte be. A sírjánál *Ternajgó Cézár* újaradi gyógyszerész búcsúbeszédében többek között így méltatta: „... a közérdek iránt táplált meleg érdeklődésének közepette figyelmét egy percre sem vonta el saját szakmájától... hivatását tudományossága által oly jól tudta felhasználni ember-társai javára, hogy saját fontos s a közegészségügyre nézve áldásos találmányaival teljesen ki tudta érdemelni a művelt világ tiszteletét és közbecsülését, s azok révén kétségtelenül meg is örökítette nevét...”

A kecskeméti patinás református gimnáziumból tehát az a valóban hasznosnak bizonyult útravaló kísérte végig egész életén, melyet tanáraitól és szülőföldjének a mostoha körülmények között is megélni tudó szorgalmas népétől tanult.

IRODALOM

1. Bács-Kiskun megyei Gyógysz. tört. Szakgyűjt. adattára. — 2 A Szabadszállási Ref. Egyházközség anyakönyve. — 3 A Kecskeméti Ref. Egyházközség Könyvtára. Iskolai bizonyítványok. — 4 *Boros István* és dr. *Zboray Bertalan*: Zomba község neves gyógyszerésze. Rozsnyay Mátvás élete és munkássága (Szekszárd 1974).

N. Lóránd, M. Juhász: *Связанный с областью Бач-Кискун период жизни Матяша Рожняи*

На основании данных литературы и собственных исследований авторы собрали и публикуют те данные, которые имеют отношение к периоду жизни Матяша Рожняи, связанного с областью Бач-Кискун и которые до сих пор не были или почти не были известны. Авторы приводят установленные ими аутентичные данные метрической книги и таблицы успеваемости Рожняи в школе и собственноручно письмо, написанное Житмонду Катона и на основании данных литературы того времени они показывают тесную привязанность выдающегося фармацевта к своей родной земле.

N. Lóránd and M. Juhász: *Some relations of the life of Mátvás Rozsnyay to County of Bács-Kiskun*

Selected data are presented concerning the life and activities of *Mátvás Rozsnyay*, a well known Hungarian

(*Bács-Kiskun megyei Gyógysz. tört. Szakgyűjt. 6000 Kecskemét, Batthyány u. 7. sz.*)

Érkezett: 1977. XI. 23

HONG KONG A VILÁG
KÁBITÓSZER-KERESKEDELMÉNEK
KÖZPONTJA

Ref: Pharm. Ztg 122 (41), 1772 (1977)

1977 februárjában a hongkongi repülőtéren letartóztatott a rendőrség egy 19 éves leányt, akinek kézi poggyászában 70 csomag heroint találtak. Noha a fiatal kínai leány csupán kis halacska volt a nagy ragadozók között, a rendőrség a nemzetközi kábítószer-ellenőrző közegekkel együttműködve egész hálózatát göngyöltette fel a nyugat felé irányuló heroinexportnak. Az „U. S. Drug Enforcement Agency” Hongkongban éppen úgy, mint Hollandiában és Kanadában irodát tart fenn. A feltevések szerint a tíz szindikátusba tömörült illegális kábítószer-kereskedelem kisebb tételekben légi úton, utasok által, főleg azonban a tengeren keresztül szerzi be utánpótlását Thaiföldről. A mintegy 20 000 halászcsonakból álló flotillát csaknem lehetetlen ellenőrizni. Többnyire ki sem kötnek, hanem a nyílt tengeren adják át szingapúri vagy thaiföldi eredetű rakományukat. A fent említett eset kapcsán bevezetett nemzetközi akció nem volt eredménytelen. Több tonna nyers ópium és jelentős tétel heroin került a hatóságok kezére. A hatás azonnal érezhető lett. A heroin ára unciánként (31 g) 200 dollárról 1200 dollárra ugrott. A legsúlyosabb csapás akkor érte Hongkong alvilági kereskedelmét, amikor a legerősebb szindikátus fejté 30 évi börtönbüntetésre ítélték. Számos elosztó ügynöke is fennakadt a hálóban, többen más országokba tették át működésük színterét. Az ázsiai termelő és csempész országokat az amszterdami piac köti össze a nyugattal. Az „UN Funds Drug Abuse Control” közgegei előtt nem titok, hogy a kábítószerüzlet itt is kínaiak kezében összpontosul. A messzemenően nyitott országok megkönnyítik a halálos mérgeknek Európa-szerte történő terjesztését. Amszterdamot nem utolsósorban az ott érvényben levő, viszonylag enyhe büntető rendelkezések miatt is választotta a bűnöző szövetkezet (30)

R. B.

WHO-JEGYZÉK A 200 LEGFONTOSABB
GYÓGYSZERALAPANYAGRÓL

Ref: Pharm. Ztg 122 (44), 2008 (1977)

Az Egészségügyi Világszervezet megbízásából Genfben egy farmakológusokból, orvosokból és egészségügyi szakemberekből álló bizottság a tudomány és ku-

Pharmacist of the past Century, based on the authors' own research and partly on less public literature sources, related to only partially known particulars. The correct birth date and other authentic data of his birth register, his school certificates, a letter in his own manuscript to *Zsigmond Katona* and several documents of their age are related, proving *Rozsnyay's* close attachment to his native county and to the person forming spirits of its school.

N. Lóránd—M. Juhász: *Beziehungen des Lebens von Mátvás Rozsnyay zur Komitat Bács-Kiskun*

Verfasser präsentieren ausgewählte Angaben die teils selbst erforscht, teils aus der Literatur selektiert haben, um die Beziehungen von *Mátvás Rozsnyay*, einem schaffenden Apotheker des vergangenem Jahrhundertes mit früher nicht, oder nicht vollständig bekannten Einzelheiten näher zu charakterisieren. Die Angaben des selbst erforschten Geburtsregister, Schulzeugnisse und ein eigenhändig an *Zsigmond Katona* geschriebenes Brief, die alle weisen auf die enge Verbundenheit von *Rozsnyay* zu seinem Geburtskomitat und zu dessen Schulen deutlich hin, sind beschrieben.

atás legújabb állása szerint vette vizsgálat alá a gyógyszeriparban mutatózó kínálatot. Elemzésük alapján arra a megállapításra jutottak, hogy a gyógyszeripar által használt több ezernyi alapanyag között csupán 200 olyan van, amely a világ lakosságának egészségügyi ellátására nélkülözhetetlen. Ezt a 200 fontos alapanyagot jegyzékbe foglalták. Ez a jegyzék támpontot ad az egyes országoknak a saját szükségletüknek megfelelő anyagok kiválasztására. A jegyzék csak olyan gyógyszereket tartalmaz, melyeknek hatását, előnyeit és kockázatát tudományosan megállapították. A WHO gyógyszerhatástani osztályának vezetői újságíróknak elmondták, hogy a gyógyszerek növekvő száma és a gyógyszerárak rohamos emelkedése „aggodalomkeltő”. Főleg a szegény országok szempontjából fontos, hogy csak olyan készítmények kerüljenek javaslatba, amelyeknek terápiás hatása bizonyított és amelyek az egészség fenntartására szükségesek (31)

R. B.

NÁTHA ELLEN IS VÉD A GRIPPEOLTÁS

Ibf.: Öst. Ap.-Ztg.: 31 (43), 872 (1977)

Érdekes megfigyelésről számol be dr. *Gerhard Wiedermann*, a bécsi egyetem professzora. Több mint 3000 eset vizsgálata során arra a megállapításra jutott, hogy az influenza vírusa elleni oltások mind a közönséges nátha, mind az ún. gennyes nátha ellen is megvédik a szervezetet, holott utóbbit nem vírusok okozzák. „Az jelenté ez, hogy a grippe vírusa elleni oltás, amely megvéd esetleg igen súlyos kimenetelű fertőzésektől, nemcsak specifikusan hat. De hatékony elsősorban a légutak egyéb lázas megbetegedését ellen is.” Hogy ez a nem fajlagos hatás mire vezethető vissza, arra nézve egyelőre nincs kielégítő magyarázat; ismerete — ami egyébként az influenza-oltásoknak jelentőségét csak növeli — még túlságosan fiatal. A kísérletek eredményei olyan irányba mutatnak, hogy az influenza vírusa és a para-influenza (vagyis a nátha) vírusa ún. antigénközösséget alkotnak. Ez esetben mindkét fajta vírusnak azonos felületi alkata van, amire a szervezet hasonló védekező reakcióval válaszol. A gennyes nátha elleni hatás tekintetében még teljes a bizonytalanság, tekintve, hogy azt egy *baktériumos* vegyes fertőzés okozza. Eddigi adatok alapján a nem specifikus hatás az oltás után néhány hétig tart. Főként a betegség gyorsabb lefolyásában jelentkezik, de teljes védeltséget nem nyújt (35).

R. B.